

Življenje po premogu

Strategija prestrukturiranja in razvoja industrijskega območja Šaleške doline po zaprtju Premogovnika Velenje in Termoelektrarne Šoštanj leta 2033

Lucija Ritoša
magistrsko delo, april 2026
Mentor: prof. Vasa J. Perović, MA BIA
Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani

Zaradi podnebnih sprememb in nujnosti razogljičenja različnih sektorjev prihaja do opuščanja rabe premoga, kar predstavlja veliki izziv za premogovne regije. V takšnih monokulturnih okoljih premog ni le vir energije, temveč ključni gospodarski, socialni, urbanistični in identitetni temelj prostora. Šaleška dolina je eden takšnih prostorov, zaznamovan z več kot 150 let intenzivne industrializacije in premogovništva. Leta 2022 je Vlada Republike Slovenije sprejela odločitev o izstopu iz premoga do leta 2033, vendar brez jasno opredeljene razvojne vizije. Zaprtje Termoelektrarne Šoštanj in Premogovnika Velenje pomeni obsežen izziv: izguba tisočih delovnih mest, degradiran prostor ter izpad pomembnega dela nacionalne proizvodnje električne energije in lokalnega sistema ogrevanja.

Cilji naloge je prostorska nadgraditev obstoječega stanja območij termoelektrarne in premogovnika ter njuno postopno preoblikovanje. Projekt poleg prostorske problematike naslavlja tudi energetske in socialne vidike. Ključno izhodišče projekta je prepoznavanje obstoječega – industrijske krajine, znanja, identitete in zaveztov podjetništva – kot glavnega potenciala za prihodnji razvoj. Projekt obravnava degradirana industrijska območja kot teritorij oziroma hibridni park – prostor prepletanja produktivnih, delovnih in javnih dejavnosti, kar omogoča diverzificiran nadaljnji razvoj industrije in hkrati vzpostavlja povezovalno linijo med mestoma Šoštanj in Velenje. Nov teritorij ni zasnovan kot enkratna rešitev, temveč kot fleksiblen sistem, ki se fazno implementira skozi štiri razvojne etape v obdobju štiridesetih let. Strategija temelji na izboru manjših intervencij ter strateški odprtosti, rezultat pa je dočrtje na videz nezdržljivih dejavnosti. Projekt ponuja model revitalizacije, ki preprečuje ponovitev napake monokulturnega gospodarstva ter tako ne naslavlja zgolj posledic opustitve premoga, ampak vzpostavlja pogoje za dolgoročni razvoj območja.

Po opustitvi premoga leta 2033 bosta Slovenija in Šaleška dolina izgubili:

1/3 slovenske električne energije
2.200 delovnih mest
9.000 delovnih mest v Sloveniji
30 % lokalnih prihodkov
ogrevanje za 80 % lokalnih gospodinjstev

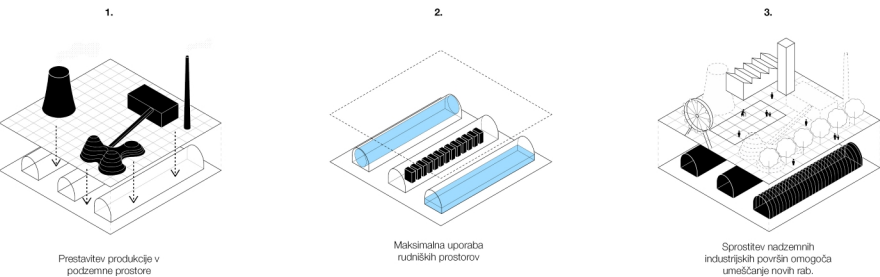
Ob tem bo ostalo:

950 ha nadzemnih degradiranih površin
1.100 ha podzemnih degradiranih površin

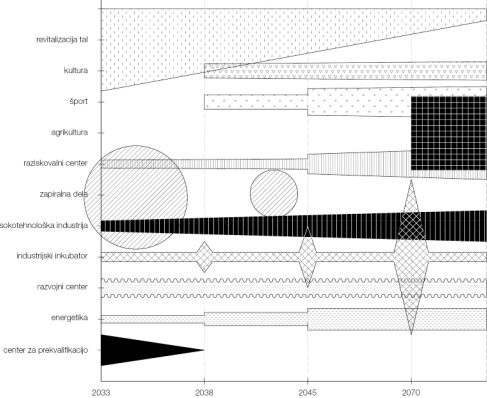
Degradirane nadzemne površine imajo potencial za povezovanje mest Velenje in Šoštanj.

Premogovnik ima skriti energetski potencial.

Umestitev glavne produkcijske dejavnosti v podzemne rudniške prostore omogoča sprostitev nadzemnih površin.

Diverzifikacija in zgoščevanje novih dejavnosti skozi čas

Revitalizacija se izvede s pomočjo treh orodij:

1. Arhitekturni artefakti

Stolp

Lamela

Cik-cak

Platforma

Streha

Konglomerat

2. Regeneracijske strategije

1. Programska prenova

2. Vstavek v obstoječe

3. Nadgradnja osnove

4. Aktivirana ruševina

5. Ohranjen skelet

6. Kontrolirana ruševina

7. Porušitev

8. Materialna banka

3. Čas

1. FAZA (2033)
železnica kot hrbtnica javnega
obstoječe kot "svetliniki"

2. FAZA (2038)
povezovanje,
podlaga za razvoj

3. FAZA (2045)
produkcija, hibridni park

4. FAZA (2070)
potencialna prihodnost

Primer 1. faze (2033)

Srečno 2033

Intervencija: prenova obstoječega
Program: poljavno
Začasna raba: prekvalifikacijski center
Dolgoročna raba: center za oblikovanje
Tema: bunkerji kot srce zasnove

*Srečno 2033 – izhaja iz rudarskega pozdrava »srečno«, ki v projektu ne deluje zgolj kot nostalgična referenca na preteklo rabo, ampak kot simbolična zaželitev uspeha ponovni aktivaciji klasičnice in območja. Klasičnica je prenehala delovati leta 2003, leto 2033 pa označuje njen ponovni zagon, ko po tridesetletnem mirovanju prevzame novo vlogo enega ključnih generatorjev prestrukturiranja Šaleške doline.

Primer 2. faze (2038)

Produktivna platforma

Intervencija: novogradnja
Program: produkcija
Raba: produkcijska dejavnost
Tema: konstrukcijska mreža kot okvir
prilagodljive rabe

*Produktivna platforma = objekt kot nevtralna infrastruktura – platforma, ki ne določa ene same proizvodnje, temveč omogoča različne industrijske (in neindustrijske) scenarije. Platforma predstavlja odprt, fleksibilen sistem, ki omogoča spremembe skozi čas.

Primer 3. faze (2045)

Industrijski forum

Intervencija: novogradnja + obstoječe
Program: javno
Raba: trg-most, industrijski 'showroom'
Tema: meja kot prostor povezovanja

*Industrijski forum = prostor srečevanja, povezovanja in izmenjave med novimi industrijami in javnostjo. Nekdanja industrijska linija, ki je v preteklosti fizično in programsko razčlenjala območje Nevih Prelog, se s prednostno spremeni v povezovalni element, ki omogoča skupne predstavitve, sodelovanje in javno dostopnost industrijskih dejavnosti.

4. faza (2070)

Kulminacija strategije je sožitje nezdružljivega – nekdanja industrija je integrirana v novo prostorsko zasnovo, kjer se proizvodnja, rekreacija in krajina vzpostavljajo kot enakovredni prostorski sloji.

Simbolizacija	Opis	Simbolizacija	Opis
1. komunalna infrastruktura	21. regionalni stični	61. park	62. komunalna infrastruktura
2. razpisni sloj	22. komunalna infrastruktura	63. komunalna infrastruktura	64. komunalna infrastruktura
3. razpisni sloj	23. komunalna infrastruktura	65. komunalna infrastruktura	66. komunalna infrastruktura
4. razpisni sloj	24. komunalna infrastruktura	67. komunalna infrastruktura	68. komunalna infrastruktura
5. razpisni sloj	25. komunalna infrastruktura	69. komunalna infrastruktura	70. komunalna infrastruktura
6. razpisni sloj	26. komunalna infrastruktura	71. komunalna infrastruktura	72. komunalna infrastruktura
7. razpisni sloj	27. komunalna infrastruktura	73. komunalna infrastruktura	74. komunalna infrastruktura
8. razpisni sloj	28. komunalna infrastruktura	75. komunalna infrastruktura	76. komunalna infrastruktura
9. razpisni sloj	29. komunalna infrastruktura	77. komunalna infrastruktura	78. komunalna infrastruktura
10. razpisni sloj	30. komunalna infrastruktura	79. komunalna infrastruktura	80. komunalna infrastruktura
11. razpisni sloj	31. komunalna infrastruktura	81. komunalna infrastruktura	82. komunalna infrastruktura
12. razpisni sloj	32. komunalna infrastruktura	83. komunalna infrastruktura	84. komunalna infrastruktura
13. razpisni sloj	33. komunalna infrastruktura	85. komunalna infrastruktura	86. komunalna infrastruktura
14. razpisni sloj	34. komunalna infrastruktura	87. komunalna infrastruktura	88. komunalna infrastruktura
15. razpisni sloj	35. komunalna infrastruktura	89. komunalna infrastruktura	90. komunalna infrastruktura
16. razpisni sloj	36. komunalna infrastruktura	91. komunalna infrastruktura	92. komunalna infrastruktura
17. razpisni sloj	37. komunalna infrastruktura	93. komunalna infrastruktura	94. komunalna infrastruktura
18. razpisni sloj	38. komunalna infrastruktura	95. komunalna infrastruktura	96. komunalna infrastruktura
19. razpisni sloj	39. komunalna infrastruktura	97. komunalna infrastruktura	98. komunalna infrastruktura
20. razpisni sloj	40. komunalna infrastruktura	99. komunalna infrastruktura	100. komunalna infrastruktura